

ANA SOLOMON

Knjiga
O
V.

Prevela
Dubravka Srećković Divković

 Laguna

Naslov originala

Anna Solomon
THE BOOK OF V.

Copyright © 2020 by Anna Solomon

All rights reserved.

Translation copyright © 2021 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Mojoj majci Elen Rejčel
i mojoj kćeri Silviji Risi*

Oduvek sam žalila što je istoričar dozvolio da Vašti nestane sa vidika tako iznenadno...

– Elizabet Kejdi Stanton, *Ženska Biblija*

Počela sam stalno iznova da verujem da ono što mi je najvažnije mora biti izgovoreno, pretočeno u verbalno i podeljeno s drugima, makar i uz rizik da bude izobličeno ili pogrešno shvaćeno.

– Odri Lord, „Preobražaj tišine u jezik i akciju“

Knjiga
o
V.

Prvi deo

Progonstvo

BRUKLIN

LILI

Jestira za decu i neupućene

Zatvorite sad knjigu. Zatvorite je. Čujte me. Priča je prosta. Persija, bilo jednom davno. Car proteruje carica. Carica odbija da dođe na njegovo slavlje i proparadira pred njegovim prijateljima – gola, većina ljudi misli da je to hteo! – i on je šalje od sebe, ili naređuje da je ubiju. Niko ne zna. Nema je više. Vašti, to je ona. Zove se Vašti.* To znate! A onda se car rastuži i poželi drugu suprugu, pa sazove sve device da dođu i osvoje njegovu naklonost. Devica? Devica je devojka. Ili žena. Žena koja nije udata. U neku ruku. Tako je. I device dolaze i mažu se obilato šminkom i mirisnim uljima. Ali kad je došlo vreme za izbor lepote, car bira devicu koja se ne trudi preterano, onu što se samo malo macnula karminom, ili šta su već koristile. Jestiru. Igrom slučaja je i Jevrejka, mada to ne pominje. Vrlo je lepa, da. Ne, nije princeza. Siroče je, sa

* Carica Astina, prva supruga cara Asvira (Ahasvera), Knjiga o Jestiri, 1 i 2. Zbog prvog slova imena koje povezuje ličnosti, ovde je zadržana zapadna verzija njenog imena, Vašti. (Prim. prev.)

stricem* koji je pazi i čuva, ali onda je i sam taj stric uvali u nevolju jer neće da se pokloni carevom ministru, i ministar se razbesni, žestoko razbesni, i zaključa da je vreme da se pobiju svi Jevreji. A onda donekle kreće zbrka, ali ti detalji nisu toliko važni i ionako većinom jedni drugima protivreče, zbog čega mi i jeste dojadilo da vam čitam ovu knjigu i zbog čega ćemo je na neko vreme odložiti. Znam da vam se sviđa, ali treba mi predah.

I dobro, tako nova carica na kraju ispadne istinski hrabra i zaputi se caru bez njegove dozvole, što je veliki prekršaj – sećate se šta se dogodilo prvoj carici kad je uradila suprotno tome? I zamoli nova carica cara da poštedi njen narod, a onda se car – iako mu pre svega koji minut nimalo nije smetalo da svi Jevreji budu pobijeni – žestoko razbesni na svog ministra i naredi da umesto njih ubiju njega. Takođe mu se čini da se ministru možda dopada njegova supruga, onako kako se tati dopada mama, pa i zbog toga naređuje da ga ubiju.

Ali vidim da nema u tome nikakve logike. Zato smo i završile sa ovom knjigom. Uopšte nije prosta, ne znam što sam je nazvala prostom, a dvaput dnevno mesec dana, to je previše – jednostavno je previše – i završile smo. Zaista sve što treba da znate, i u svakom slučaju sve što svi drugi pamte, jeste to da je junakinja ta druga carica, Jestira.

Lili izbacuje knjigu iz dečje sobe devojčica u hodnik. To je dečja knjiga, do tupavosti uprošćena biblijska priča, ali i dalje je zakukuljena, puna rupa i nedoslednosti u zapletu. Kad budu zaspale, baciće je u kantu za reciklažu, pa će je potom, kasnije, priznavši sebi da neće biti reciklirana, gurnuti

* U izvornom tekstu Starog zaveta, Jestirin staratelj Mardohej njoj je brat od strica, ali u pojedinim pisanim tekstovima i usmenim predanjima pominje se kao stric. (Prim. prev.)

duboko u kuhinjske otpatke. Njen muž će tada možda biti kod kuće, možda neće. On je zamenik direktora programâ za Ruandu pri jednoj velikoj organizaciji za humanitarnu pomoć. Ona mu je druga supruga.

Dakle, sutra, devojke – uteruje ćerke u krevete na sprat – učim da šijem da bih mogla da vam napravim kostime za proslavu Purima. Sećate se? Oblačimo se kao ti likovi, i onda oni glume tu priču, i svi viču „ua“ rđavom ministru i kliču Jestiri. Sa Vašti ne znam šta se dogodilo. U knjizi ne piše. Niko ne zna. Glave na jastuke. Ako nećete da budete Jestira, ujutru mi recite. U suprotnom ćete biti Jestira, kao sve druge devojčice. Laku noć! Lepo spavajte! Večeras više ni reč! Volim vas do neba i natrag! Zaklapaj oči, zaklapaj usta, prekidaj sad priču! Laku noć!

VAŠINGTON

VI

Carske pripreme

To se dogodilo u vreme Niksona – onog Niksona što je bio predsednik pedeset država, od Florida Kiza do Aleutskih ostrva. U to vreme, u petoj godini Niksonove vladavine, kad je u Vašingtonu i šire upravo kretala erupcija skandala koji će mu doći glave, jedna ogromna, neizrečena dozvola za razularenost podarena je svakom zvaničniku koji nije on. Na močvarnu tvrđavu prestonice pao je veo pomućenja uma i zacarila se neka sladostrasnost, žeđ za pićem i ženama neuobičajena čak i u to doba i među tim ljudima. Iz toga je logično sledilo uživanje u piru manjih skandala, uvreda i kriminalnih dela po gradskim kućama* moćnikâ. Bilo je tu draperija od masivnog baršuna od poda do plafona, i bilo je kaučeva od italijanske kože na prostirkama od ovčijeg runa. Vinske čaše su bile gotovo nevidljive, čaše za viski teške kao muška pesnica. Pravilo za pijenje glasilo je: *Pij!*

* Iako u osnovi označava samo gradski tip kuća zidanih tik jedna uz drugu, *townhouse* može da označava i vrlo cenjenu nekretninu tog tipa ukoliko se nalazi u blizini poslovnih gradskih centara i oblasti; u tom slučaju stvar je prestiža. (Prim. prev.)

Među tim ljudima bio je i senator Aleksander Kent sa Rod Ajlenda, koji je u jednom mesecu priredio ni manje ni više nego pet prijema, da pokaže svoju kuću, svoju suprugu i svoj dobar ukus za skoč. Na peti prijem, njemu poslednji za veoma dugo vreme, senator Kent je pozvao ne samo one kolege i donatore koje je brojao među prijatelje već i jednog čoveka što je u prestonici bio neznan, ali na Rod Ajlendu slavan po carstvu za proizvodnju kofera koje je izgradila njegova porodica. Kent je pozvao tog čoveka kako bi se pozabavio izvesnim glasinama za koje se nadao da će utvrditi da su neistinite: da Koferaš planira da na izborima naredne godine podrži Kentovog protivnika.

I tako je tom petom prijemu senator pridodao živi orkestar, morske češljeve sa Rod Ajlenda i pacifičke rebraste školjke poslužene na polovini ljušture, kao i jedan konceptijski obrt: drugi, naporedni prijem na spratu, samo za žene. Rezon mu je, kako je rekao svojoj supruzi, da će takav aranžman ostaviti utisak istovremeno tradicionalnosti i svežine, starog a ipak novog, opuštenog a ipak golicavog, i pružiti mu priliku da otvoreno porazgovara s Koferašem. Drugi rezon nije saopštio supruzi: zadesilo se da je nekada davno, dok su ga još zvali očevim prezimenom O’Kerni, iz okruga Ofali na drugoj strani okeana, Kent poznao Koferaševu suprugu.

Supruga senatora Kenta – Vi – rođena kao Vivijan Bar, kći pokojnog senatora Bara iz Masačusetsa i unuka guvernera Fiča iz Konektikata, kao i praunuka jedne tihe ali dejstvene sifražetkinje, koja će, kao i svi oni, iako mrtvi, pripomoći da se taj prijem plati – na to se pobunila: zar nisu odvojene prigode dijametralno suprotne duhu AJP-a, Amandmana o jednakim pravima, koji je Rod Ajlend usvojio pre godinu dana i za koji senator Kent u svojoj zvaničnoj platformi tvrdi da će ga podržati?

Prilično osnovano pitanje. Senator je na njega odgovorio masažom njenih stopala, retkom ponudom, i Vi se pokorila.

I tako se godine 1973, drugog dana novembra, na dan blag kao da je junski, senator Kent vraća sa svojih državnih poslova i zatiče kuću po kojoj vrve ketereri i čistači, barmeni i aranžer cveća, a još dublje, u kuhinji – sve stare, otmene gradske kuće Džordžtauna imaju kuhinju u dubokoj, tamnoj pozadini – njegova supruga četvoronoške briše nešto prosuto otrcanim peškirom za plažu.

To je *onaj peškir*, s crvenim, plavim i belim prugama kao berberska motka*, izbledeo i iskrzan a ipak i dalje svečano veseo, peškir koji je on imao u svojoj sobi u studentskom domu kad su se prvi put sreli i koji su čuvali iz sentimentalnih razloga, i nastavili da ga koriste za sve i svašta nečisto. Senator obožava taj peškir. Sada gazi po njemu, vrhom cipele očešavši supruginu šaku. „Izvinite nas“, obraća se ketererima koji jurcaju naokolo, i oni na to skaču hitro kao peščane buve i nestaju.

Zaključava klatna vrata, kukica u rupicu.

„Pa zdravo“, kaže.

Ona polako diže pogled ka njemu, sa šiškama preko očiju, bluzom koja visi razdrljena i razotkriva senke brusthaltera.

I mada sve što pripada tom trenutku – taj peškir, taj brusthalter, taj nevoljni, sakriveni pogled – njemu izgleda kao proračun, gde je krajnji cilj da ona njega zavede, zapravo se Vi pokreće polako jer je umorna posle čitavog dana proveravanja spiskova, i rukovođenja, i uklanjanja stvari lične prirode sa sprata zbog tog ženskog prijema koji pre svega i ne želi da održi; a šiške su joj preko očiju zato što tek treba da se istušira; a bluza visi razdrljena jer to uopšte i nije bluza

* Motka ili stubić sa kosim prugama u te tri boje, nekada oznaka berbernica. (Prim. prev.)

– jedino što on i vidi – nego rastegljena majica sa koncerta *Džeferson erplejna* na kom je Vi bila s drugaricama pre nego što je između nje i Kenta postalo ozbiljno.

„Hodi gore“, kaže on.

„Samo što nisam završila“, kaže ona.

„Onda ću ja dole.“

Osmehnula se, razumela ga je. „O, ne.“

„O, da.“

„Još malo pa će pet.“

„Znam koliko je sati.“

„Gosti nam...“

„Neće još.“

Spušta se iza nje i kreće da joj raskopčava farmerke.

„Alekse...“

„Vi...“

„Alekse.“ Obrće se telom i uzmiče migoljeći se. „Prestani. Zaboravila sam juče pilulu.“

Prilazi joj na kolenima, smejući se. „Kakvu pilulu?“

„Pst.“ Pokazuje očima ka vratima.

On se ceri i izgovara glasnim šapatom: „Kakvu pilulu?“

„Onu pilulu.“

Očekuje od njega da ustane, izađe, ohladi se od nje kao što radi kad se uvredi, kako je radio njen otac njenoj majci i njen deda njenoj babi. Razgovor će njih dvoje završiti sutra, nakon što prijem uspešno prođe. Ali Aleks je u fazi uspona. Najmlađi je senator u Kongresu Sjedinjenih Država, iako nije baš doslovno izglasan – umesto toga, naimenovao ga je guverner nakon smrti senatora Vintropa – tad je bio popularan i procenjivalo se da je velika verovatnoća da legitimno osvoji svoje mesto iduće godine, pod pretpostavkom da mu se ne ispreči nikakav neočekivan obrt poput Koferaševog okretanja protiv njega. Danas je savršeno odradio svoju

prvu novinsku konferenciju većeg publiciteta, na kojoj je Ted Kenedi oglasio da će biti kosponzor predloga zakona koji će podneti Aleks, a onda je pošao sa Hila bezmalo skakućući, te peške prevalio šest i po kilometara do kuće, usput odavši poštu gospodinu Linkolnu. Sav je pun žara, u zaletu naviše. Gura Vi unatrag na pod, hvata je za ručne zglobove i utiskuje koleno među njene noge. Diše joj u uvo: „Mislio sam da ćemo da pravimo bebe.“

Ispred vrata stržu stopala. Vi klima glavom. Pod njegovim kolenom seva udar vreline – svojevrsno paljenje koje ne može da kontroliše. Uzalud joj se u utrobi vrte reči – *Naravno, samo možda ne još* – reči koje je uspela da kaže samo doktoru, pa čak i tad odvrativši oči, bukteći u licu. To je bilo pre nekoliko meseci, kad je Aleks prestao da koristi kondome. Zbog njegovih političkih ambicija čekali su godina duže od većine njenih prijatelja, ali sada, koliko Aleks zna, više ne čekaju. Vi ima dvadeset osam godina, razmišlja da počeka do dvadeset devet, možda trideset, ni iz kakvog posebnog razloga, ni zbog čega što bi mogla da odbrani, pa makar i pred sobom, samo iz jedne potrebe, da čeka, zbog nekog oštrog praskanja iznutra: *Čekaj!*

U njenom uvu: „Zar nismo nameravali da pravimo bebe? Da im brišemo balice ovim peškirom? Možda bi mu malo obrubila ivice, da ga lepo središ za njih, a?“

Struganje nogu keterera postaje čujnije. Najumilnijim, najseksepilnijim glasom koji je u stanju da proizvede, Vi izgovara: „Hajde da se na ovo vratimo večeras“, ali Aleks već razlabavljuje opasač, a onda Vi leđima udara o pod i on je u njoj, i ne bori se protiv njega, ne zato što u sebi, u nekoj raspekmeženoj ženskoj srži, nema ništa protiv toga da rodi dete (ima protiv) i ne zato što zna da njena borba protiv njega ne bi imala značaja (bračno silovanje – ako je ovo uopšte to – u to doba je legalno), već zbog toga što je loži njegovo

neslušanje njenih reči, njegova sila. Mrzeće sebe zbog te činjenice čim bude gotovo. Razmišljaće o tome koliko bi je bilo stid da prizna tako nešto pred ženskom grupom čije sastanke pohađa jednom mesečno. Ali zasad njeno uživanje raste, ulovljen je stvor, i sad, zato što se na poslednjem sastanku grupe dogodilo nešto radikalno, predavanje o ženskom orgazmu, sad, čim je Aleks svršio, tera ga da radi ono što je naučila da radi sama: hvata ga za šaku i usmerava ga tamo kud treba. On deluje smeteno. Ponovo mu namešta prste. Ovako, poručuje mu u mislima. Onako. Posmatra kako se njegova zbnjenost pretvara u razdraženost, ali odbija da stane – umesto toga pomera njegovu šaku brže i obrće lice u stranu da ne bi morala da ga gleda. Iako ne vidi njega, međutim, vidno polje joj ispunjava peškiri, sa svojim izbledelim prugama i spletom končića. Bestraga mu glava, obrubiću ga, razmišlja i sklapa oči. Mora da se koncentriše. Ali u glavi joj ćurliču glasovi devojaka, nešto što su imale običaj da kažu na *Velsliju*, pa i Vi s njima, glumeći odvažnost i energičan duh: *Ne možeš biti prisiljena ako se ne odupireš!* Drugi glasovi odgovaraju sikkćuci, žene iz ženske grupe: *Ssst*. Vi odmahuje glavom i vraća se Aleksovoj ruci i onoj tački između svojih nogu, ali dok puls počinje da joj ubrzava i misli da se opuštaju, ta tačka je istovremeno i šivaća igla, sa ušicama koje blistaju u kutiji putnog pribora što joj ga je baba poklonila kad je napunila deset godina, vrhom zarivena duboko u jastučić od ružičastog sundera u kutiji, kutiji zavučenoj duboko u Viinu fioku sa svilenim čarapama, godinama neotvorenoj. Vi gubi naboj pod Aleksovom šakom – rasula joj se koncentracija. Ako ona izgubi, on pobeđuje. Ponovo sklapa oči. Aleks zrači nestrpljivom vrelinom, ali ona je krade i šeta njegovu šaku sve dok konačno ta vrelina nije buknila i donela joj zadovoljstvo. Tad ga gura iz kuhinje, briše njegovu brljotinu onim peškirom i pušta plaćenu pomoć da uđe.

SUSAN*

JESTIRA

Devojka lepog stasa i krasnog lica

Logor je onakav kakvim ga zamišljate – što ne znači da je i onakav kakav je bio. Vrelina, pesak, stenje. Bose noge. Smeđi šatori. Pesak. Ono trave što je poraslo po niskim brežuljcima počupano je i utkano u slamarice. Vlažna, tamna stazica pokazuje put do reke i natrag, do sjaja ugažena petama i papcima. Ima ih na stotine, ali nema ih hiljadu. Crveno rečno blato ceđenjem pretvaraju u glinu, glinu pečenjem pretvaraju u cigle, ciglama označavaju svoja ognjišta. Jednom su probali da izgrade zid, ali odustali su za nepun dan, shvativši da ako može da ih spase, isto tako može da im bude i klopka. Zato je jedini zid onaj uz koji su podigli logor kad su tu došli: najdalji spoljašnji zid palate, kao drvo visoka, kao jezik ružičasta tabla međe što se vijugavo udaljuje u beskonačnost – poput svakog kruga – u oba smera.

Leti, kad je sunce tako vrelo da oblutak zna da plane, a daleki pesak da se zadimi, bude se i kreću da hodaju. Hodaju

* Biblijsko ime grada Suze, jednog od najstarijih i najvećih gradova Bliskog istoka. Po predanju, bio je prestonica cara Asvira/Ahasvera. (Prim. prev.)

polako, prateći zid palate i njegov hlad. Nose svoju vodu, posuđe i malu decu, rade u hodu, vraćaju se o zalasku sunca tamo odakle su pošli. Svaki put kad neko sirovo mesto bude napušteno pa mu se vrate, ono deluje malčice manje sirovo. Na taj način logor počinje da im se gnezdi u kosti, ne kao dom – nisu oni toliko naivni – već kao mesto gde će ostati dokle god mogu.

Jedni love, dok drugi gaje voće u šumarcima udaljenim dan hoda. Nekoliko desetina njih drži ovce, na većoj razdaljini. Većina ostaje u logoru i pravi predmete od gline, koje prodaje na gradskoj tržnici; odabrani malobrojni, poput jedne žene koja pravi ogrlice od ptičjih, lisičjih i krtičjih košćica, prodaju svoje proizvode palati. Jedna mala grupa bavi se čaranjem, ali to je sirovo čaranje – svaki put kad su proterani sa nekog mesta, njihova snaga se razvodnjava, tako da unuci žene koja je znala za mesec dana da odgaji hladovito drvo sad treba šest puta više vremena. I tako dalje. Ova generacija zna da izvede da dva žumanceta narastu u jednom jajetu, ume da isprede kanap od dve struke od peska i vode, ume da dozove zloduha iz njegove jame u reci.

Zloduh nije stopostotno pouzdan. Ponekad ispljune prave persijske novčiće, a ponekad ispljune falsifikate, pa je potrebno oštro oko da se raspozna koji su koji. Ali odgovara na njihove pozive i dozvoljava im da izigravaju gospodare, a kog drugog izbora pa i imaju? On je njihov zloduh. Falsifikate zakopavaju u pesak.

Tu su već decenijama, neki kažu i čitav vek. Ponekad pošalju dva dečaka da se popnu uza zid i za zupčastu tvrđavu privežu šatorsko platno. Dečaci bace platno odozgo, a ljudi dignutih ruku idu onda unatraske dokle platno dohvata. To platno je mnogo puta uživano. Pričvrste ga za pesak bodežima i kanapom, pa se baškare u svom mrklom mraku dok

neki stražar palate ne preseče čvorove što su ih dečaci vezali i ne baci platno dole. Često se to desi već za koji minut, ali povremeno ugrabe nekoliko sati poštede. Pre mnogo godina, kad su proglašeni novi car i carica, a stražari se izvrtali obeznanjeni od vina, ljudi su ostali u hladu šatorskog platna punih nedelju dana.

Ovde ih trpe. A to za većinu mesta ne bi mogli reći.

Tad jedno derle, od jedva devet godina, kopajući rupu da zatrpa jedan svoj mlečni zub, pronalazi nekoliko zloduhovih falsifikovanih novčića, te ne umejući da ih razlikuje kradom odlazi na tržnicu da iznenadi majku novom varjačom. Staru joj je izgubio prošle nedelje u reci. Njegova sestra ju je bila oprala i položila je na obalu. On je samo hteo da vidi može li da plovi. Ali reka je odnela varjaču brže nego što je mislio da je moguće, brže nego što se i sama reka kreće, te dok je dečak, u vodi do pojasa, zagrabio ka obali, varjača je već bila nestala iza rečne okuke.

Na tržnici, dečak odabira pogrešnu tezgu, u vlasništvu jednog Persijanca čija je porodica doživela pad. Gorčina tog čoveka jasna je dečaku, sija mu u očima, ali čim je dečak opazio varjaču – od čempresovog drveta i dužine njegove podlaktice, od lakta do srednjeg prsta, baš kao majčina prvobitna – ne dá se više odbiti. On je mek dečak, po rečima njegovog oca, i mogao bi čak odabrati ogorčenog vlasnika tezge iz nepromišljenog poriva da mu ublaži gorčinu. Taj čovek uzima njegove novčiće i pruža varjaču, te dečak polazi ka logoru, likujući. Ali već za koji sekund čovek spušta pogled i vidi. Mišići mu se uz trzaj aktiviraju. Kreće da se dá u trk za dečakom, ali supruga ga grabi za mišicu. Zna da je sposoban i za više od toga. Niko – čak ni njen muž – ne zna

priču ove supruge, ali njena gorčina je dovoljno duboka da u poređenju s njome gorčina njenog muža ima sladak ukus. Taj dečak je iz logora, kaže. Prevarant prve klase. Pustićeš ga da se izvuče sa ponekom zauškom?

Tako počinje. Taj čovek okuplja druge muškarce i polaze na logor kao vetar. Obaraju nogama lonce, gaze po vatrama i gase ih, čupaju kočiće. Ljude ne diraju. Njih čak i ne gledaju. Prohuje kao da ljudi tu uopšte i nema.

Jevreji se sele. Oni umeju da se sele. Nakon što ti muškarci odu – sada dolaze često, jednom-dvaput nedeljno, premda nikad u isto vreme – iznova grade svoj logor, malo dalje uza zid. To je kao kad vijaš hlad, ali drugačije: ne idu daleko, ali posao je težak. Moraju ponovo da postavе svoje šatore, slamarice i ognjišta. Imaju malo vremena da prave svoje činije i dinđuve, ili da čiste svoje urme, ili da ispiraju ovčija creva. Neki hoće na zapad, ili na istok, ali ostali hoće da čekaju – Persijanci će izgubiti interesovanje, tvrde oni. Na smenu kriju dečaka koji je počinio grešku s novčićima. Nekoliko ih veruje da ga treba prineti na žrtvu, razobličiti ga pred Persijancima, da bi se spasao logor. Na takve se ne obaziru. Dečaka, po imenu Ic, umotavaju u prostirke, ili zatrpavaju u pesak, ili skrivaju u reci iza stenja i čaršava koje žene tobož peru sve ukруг.

Dečakov otac Marduk*, koji je već bio uopšteno ljut na dečaka zbog njegove mekoće, sad je još ljući jer mu je dečak beskoristan. Ic mu je najstarije dete – ostalima je godinu i

* Iako se pretežno služi ustaljenim oblicima biblijskih imena, kod nekih autorka odstupa, koristeći varijante koje se takođe javljaju u izmešanoj masi bliskoistočnih naroda i njihovih tekstova: Mardohej je Marduk, Avram je Ibrahim, Aron je Harun itd. (Prim. prev.)

dve, i četiri, i pet, i šest, i osam – a ipak više ne može da ga šalje po vodu niti da ga vodi sa sobom kad ide da radi na porodičnim smokvama. A ni Marduk ne može tamo onoliko često koliko bi trebalo, pošto je potreban da pomaže u ponovnom podizanju logora. Pa i onda kad ode, zatiče vočke kako trunu na zemlji. Nadolazi mu bes. Ne može da priušti sebi da plati nekog dečaka iz nekog susednog šatora da mu pomogne, nepodnošljivo mu je da moli za pomoć, a ne može kao ispomoć da povede čak ni onu jedinu osobu koja bi mu pomogla, ne zato što nije sposobna za taj rad – sposobna je, kudikamo više od devetogodišnjeg dečaka – već zato što ne sme sebi da dozvoli da ostane nasamo s njom. Njoj je sedamnaest godina. Ona je Mardukova sinovica, ostavljena njemu na brigu kad mu je brat umro, i ona je izvor Mardukovog najsvetijeg gneva, frustracije koja mu pregreva krv dok ne zaboli. Zove se Jestira.

Jestira neće uvek biti lepa. U neko drugo doba, njen visoki nos, smeđe usne i paprataste obrve što se dotiču između očiju neće biti smatrani vrhuncem lepote, ali sada, početkom tog leta 462. pre nove ere – a sada je sve što Marduk ima, onemogućen da se vrati i u vreme kad mu je brat bio živ ili otputuje unapred u vreme kad će ta devojkica biti dovoljno odrasla da se dolično uda među Jevreje, a nekmoli da ode dovoljno unatrag ili unapred da dosegne neku potpuno drugačiju tačkicu civilizacije – sada njeno lice sadrži gospodstvenost (izdužen, visok ugao nosa i donje vilice), i putenost (rumeno sjajkanje očnih kapaka, načas vidljivo pri svakom treptaju), i misteriju (čak i Marduk, koji savršeno dobro zna plemena od kojih je potekla, gleda je i pita se: *Šta je ona?*).

A samo sedamnaest godina. I kasno procvala, eto zašto joj je toliko dugo trebalo da potpali Mardukov šator, da Marduku od nje nabubre mozak i donji delovi, da baci u

zasenak njegovu suprugu, koja je takođe lepa ili je makar to bila. Samo su Mardukova deca bezazleno nesvesna Jestirine pretnje: za njih je ona druga majka, strpljivija i manje umorna od njihove rođene.

Marduk pomišlja da je proda u roblje. Pomišlja da je ubije. Voli svoju sinovicu, mrzi je. Voleo je svog brata, mrzeo je brata. Haruna. Miljenika od svoje treće godine, jedva dosezao Marduku do pojasa, a već sedeo sa ocem u šulu*. To je bilo dok su još živeli u gradu, među četiri zida. Dok je Marduk kotrljao klikere, Harun je sam učio da čita; sa četiri godine već je govorio tri jezika; sa pet deklamovao Toru, iako nije mogao da se gleda sa sagovornikom oči u oči. Kasnije su ga u Vasanu veličali što se suprotstavio raskošnom renoviranju stare sinagoge i započeo sopstvene službe u jednoj bivšoj štali. Ostao je sanjar čak i pošto mu je supruga umrla; nosio je puno naručje knjiga u vreme Četvorodnevne racije kad je skrenuo u pogrešnu ulicu. Marduk ne može da ubije kćer svoga brata i ne može da je proda u roblje. Ne može čak ni da se popne na nju, iako zna da bi većina muškaraca to uradila. On je dobar čovek, Marduk. To kaže njegova supruga njegovoj deci kad beže od njegovog svinutog dlana. I jeste dobar. Kako čovek koji nije dobar može da odgaji tako slatko, savršeno oblikovano voće?

„Da pođem ja“, govori Jestira Marduku, održavajući bebu u ravnoteži na desnom bedru dok secka smokve. Jestirina levorukost jedina je ružnoća kod nje, ali čak bi i to Marduk pojeo.

„Mogu da pomognem pri branju“, govori, i jasno je da se svojevolski nudi. Njene crne oči su išarane žutim tačkicama, kao noćno nebo. Zaplivao bi u njima da može. Skrio bi se tamo, bezbedan od njenog tela.

* Jidiš: sinagoga. (Prim. prev.)

Jednog dana kao da su odgovori na Mardukove mnogobrojne probleme stigli svi odjednom, u vidu zapovesti poslate iz palate: Izbor lepoticice! Dovedite najlepše nevine devojke iz svakog kutka carstva! Car će jednu izabrati da bude nova carica!

Šta se desilo sa starom caricom – koja je i sama bila poprilično nova – sa Vašti? Niko ne zna – u logoru svakako niko. Zapovest nije njima namenjena. Ali nisu gluvi. *Nismo gluvi!*, nemo uzvikuje Marduk. Njegova srdžba steže se u pesnicu, potom se sleže u jednu misao. Kao kad se lopta od blata iznenadno preobrazi u bistru vodu.

Jestira će biti carica Persije.

Ha!

Zna da je to nemoguće. Jevrejka je; niko i ništa. Nadmetaće se sa devojkaama i iz takve daljine kao što je Grčka. Ako bi oglasio tu ideju izvan svog šatora, narod bi zaurlao od smeha.

Pa ipak. Možda nije ni važno što ona sama nema nikakvih izgleda. Možda je ideja manjih razmera, a praktičnija: Marduk je šalje sa svojim smokvama – svojim najsočnijim smokvama, slatkim da čovek jekne – te car, iako ne može da odabere nju, bira Marduka za svog novog snabdevača smokvama. Otkazuje postojeći ugovor i uzima Marduka, a onda, u pravom trenutku, Marduk saopštava caru šta je bilo s njegovim sinom. (U službi optimizma, Marduk zanemaruje pitanje da li bi carev smokvar imao pristupa carevom uvu.) Iskren je. Ispoveda sinovljevu grešku s novčićem. Potom priča o rušiteljima. Car im, pun razumevanja – ili makar ljubavi prema smokvama – naređuje da prestanu. Ic će ponovo biti dečak. Za godinu dana Marduk će od svojih smokava zaraditi dovoljno da uda Jestiru za Nadava, onog momka za kog kaže da ga voli.

U manje reči, konsultuje se sa svojom suprugom. Pritužbe koje je dotad samo gundao sada izlaže sa silinom. Jestira previše košta porodicu. Ta devojka ima preuveličane predstave o sebi. Koje to siročiće reši da poželi momka iz porodice tako bogate, premda u prošlosti, da njegovi zahtevaju pravi miraz čak i u jednom logoru, tako puni uverenja u sopstvenu vrednost da majka nazove sebe *stvaraocem*, a onda – eto ti snalažljivosti – uspeva da proda palati to što stvara? (Nadavova majka je ta što pravi ogrlice od koščica. Ona već ima ono što Marduk želi.) Porodica je dala Marduku i Huri godinu dana da ispovrte miraz – posle toga, vele, biće red na drugu devojku. Druga devojka već je izabrana, vele. To je veridba, ako se oni pitaju.

Sve to njegova supruga sigurno uviđa. Ali ona je Jestiri bila kao majka. Pošto joj je saopštio za izbor lepotice, premerava ga s gađenjem.

„Ne“, kaže. „Nešto smo obećali.“

On klima glavom, malčice razočarano ali uglavnom sa olakšanjem; ona je to uradila umesto njega, oduzela mu mogućnost da bira.

No sledećeg dana ga zatiče. Ruke su mu dignute ka nebu. Proteže se posle ture građenja ognjišta s jednim susedom i posmatra, pretvarajući se da ne posmatra, svoju sinovicu u daljini, koja kotrlja decu u jednom buretu. Jestiri odeća klizi dok se savija; leđa su joj uska i mrka; dečja cika uznosi logor u trenutni mir. Ne primećuje da mu se supruga bliži sve dok mu nije obuhvatila bradu šakom i povukla ga da pogleda u nju: u modro ispod očiju, u boru što je narasla među njima otkako se Ic krije. Šake su joj gotovo crne od čišćenja i seckanja smokava. Za one koje sad skupljaju potrebno je dvostruko više rada, da se odseku ubijena i gnjila mesta.

„Ona je dobra devojka“, kaže onim suvim glasom kojim se služi kad je nešto odlučila. „Lepo će se ophoditi prema njoj.“

„Da li je stvarno tako?“ Marduk guta navrlu žuč.

„Neće postati carica, ali biće zbrinuta.“

Marduk čeka, da bude siguran da je ona sigurna.

„To je dobro“, kaže ona.

Istrajava nedelju dana. Njegova supruga priča o noćnom konačištu, to zna, iako ona neće da ga imenuje. Neće ni on. Noćno konačište je mesto za koje se priča da ga nastanjuju careve inoče. O konačištu je njegov prijatelj Jevi proneo glasine da je to pogano mesto, lavirint oljuspanih tunela gde su devojke retko kad device u vreme kad se upoznaju s carem. Jestira bi mogla biti silovana ukoliko ne pokaže voljnost, ili tučena sve i ako je pokaže. Marduk potiskuje misli o raspoloženjima čoveka koji je ostao bez svoje carice. Govori sebi da je konačište možda u stvari ono što većina ljudi u logoru pretpostavlja da jeste, uglavnom spokojno mesto dosade i gitara, grožđa i lepeza. Možda se vara i njegova supruga – možda Jestiri ne sleduje nikakvo konačište, već neka bolja sudbina. Ili će je možda naprosto vratiti kući, a Marduk će biti carev smokvar i sve će teći kako je on planirao.

Vidi svoju sinovicu kako upliće halu*. Ove nedelje hleb je bez jaja – kokoši u logoru su gladne – i biće nizak, i tvrd, ali Jestira ga upliće kao da će biti savršen, usta otvorenih od usredsređenosti, s jezikom zapetim o donju usnu, dok joj mišići nadlaktica poigravaju.

Ne može da je pošalje od kuće.

Vidi svoju sinovicu kako gleda Nadava. U Mardukovom grlu nadolazi vatra, žudnja da ih otrgne jedno od drugoga i zdruzga im glave o zid.

Mora da je pošalje od kuće.

* Tradicionalni hleb koji se jede subotom i na praznike, u obliku pletenice. (Prim. prev.)

Opire se. Neće da ide. Radiće za svoj hleb – što neće da je pusti da radi za svoj hleb? Njen stric je sišao s uma. Šta jedno siromašno jevrejsko siročće može uopšte značiti caru Persije? Neće je odabrati, i šta onda? Mardukove smokve možda će mu se i svideti. Jestiru bi mogao da proda, ili da je ubije. Njen stric se smeje i kaže: Mala je šansa. Šta onda?, pita Jestira. Šta? Ali on neće da odgovori, a strina je ne gleda u oči. Molim vas, kaže ona, pokazujući rukom ka otvorenim krilima na ulazu šatora, kao da se prepirke u logoru ikada obavljaju u privatnosti. Ic krotko leži u jednom uglu. Pre toga je bio dole na reci, krio se u rublju za pranje neke žene, ali onda su promarširali Persijanci, ispreturali vedra i burad, i Ic je dokotrljan kući pod gomilom postelnog rublja. Njegova koža, koja je nekada bila smeđa, zrači sada zelenim bledilom. Jestira odvezuje krila – napravljena od jarke, divne tkanine koju je izatkala majka njene strine – i pušta ih da padnu. Šator se zamračuje. „Noćno konačište“, kaže, jer joj sviće pred očima.

Niko ne progovara.

Isprva ne može da veruje šta čuje. Želi da poviče, da im kaže da ju je otac pred smrt upravo učio da čita, da je majka, kad je Jestira bila veoma mala, pokušala da je nešto malo podučii čaranju. Njeni roditelj su zamišljali da će biti poput njih – učena ali skromna, nezainteresovana za status bogatstva. Bolja, drugim rečima, od većine ljudi. Ali to će zazvučati kao hvalisanje – stric će je utoliko pre poslati iz kuće. Nije mu draga. Kako to nije dosad shvatila? Oseća stid, zbog sebe i svojih roditelja. Izgovara, sada tiše: „To nije ono što su hteli.“

I dalje niko ne odgovara.

Jestira udara nogom o pod, a stric joj razvezuje šamar.

Malo posle toga, Jestira i strina sede kraj reke, a strina, pevajući, pridržava mokru krpu uz obraz svoje deveričine. Već je otekao – Jestira oseća onu dodatnu težinu tečnosti što se nakuplja pod kožom. Preleće pogledom logor tražeći Nadava. Sunce je počelo da se spušta. Kilometrima odatle, pri horizontu, iz peska uspravno izbija crveno titranje. Poslednje žene koje su danas prale pakuju svoje zavežljaje i nose ih uprćene natrag u logor. Strina prestaje da pevuši da bi rekla: „Volela bih da je drugačije.“

„Onda se potrudi da bude drugačije“, kaže Jestira.

Strina nastavlja da pevuši. Iznova umače krpu i cedi je, ali ovoga puta, bez najave, privlači Jestirinu glavu sebi u krilo. Ruke su joj istog trena blage, što liči na nju, i ujedno čvrste, što manje liči na nju, te se Jestira kaje što je bila gruba. Strina je prema njoj uvek bila isključivo dobra. Načinila je na svojoj slamarici mesta za nju, hranila je, učila je da kuva. Kad je nekoliko meseci po dolasku Jestira prokrvarila, strina joj je pokazala šta da radi. Bila je priprosta, ali za razliku od Marduka, kao da nije uzimala za zlo to što Jestira takva nije. Jestira to sad razume kod svog strica. Razmišljanje o tome pojačava joj stid. Voda kaplje iz strinine krpe u njena usta i ona je bespomoćno guta, razmišljajući o drugim ljudima koje je možda pogrešno pročitala. Možda joj druge devojke njenih godina šapuću iza leđa: siročice, niko je ne želi. Možda joj se Nadav ruga kad je ljubi, a ona je isuviše puna pohote da bi to shvatila. Možda joj se ruga zbog njene želje, zbog toga što se ljubi s njime bez ikakve zvanične veridbe – možda se i neće iznenaditi kad mu bude rekla na šta je stric tera. Možda ju je zaslepio ponos kojim su je roditelji zadahnuli.

Jestira se naglo koči jer je strina krenula da je miluje po čelu. Ne deluje joj ispravno da dopušta sebi to kad će sutra

morati da ide. Ali strinini prsti su prijatni, bezmalo nelagodno prijatni, te dozvoljava sebi da ostane tu još časak, sklupčana pobočke na obali, a onda, pošto je tako umorna, ostaje tu još jedan časak, pa još jedan. Ubrzo tone. Pliva u reci, ne ovoj reci, već reci svog detinjstva, u gradu; pod vodom je ali diše, lako kao riba, i vidi, kroz sunce što upada u vodu, dva stopala, obasjana, očeva možda, ili majčina. Pliva brzo ka njima, ali tad uleće strinin glas, svilen i, prvi put, lažan. „Ne brini. Lepa si. Sve je moguće.“

Naravno, to nije tačno. Zemlja ne može da se preobrazi u vodu. Sunce se ne može uhvatiti. (Još ne.) Prašina se ne može proterati iz pustinje, samo može biti razduvana i poneta u drugačiji poredak.

Ne spava. Sutra će je, rekao joj je stric, odvesti do kapije palate. Treba da bude spremna, rekao je, u strininoj najlepšoj odeći. Treba da se očešlja. Nije gledao u nju. Onda je pogledao. Kroz oči mu je pljusnulo nekakvo osećanje: sumnja, ili možda strah. Potom je otišao, dovikujući bez osvrtnja: Očešljaj se!

Jestira se vrti na svojoj slamarici. Smiče čaršav, pa ga navlači. Levo i desno od nje dišu devojčice. Na drugom kraju šatora dečaci leže kao mačke, sklupčani jedan oko drugoga, izuzev Ica. Ic još leži u uglu kraj ulaznih krila. Jestira posmatra dugačko, nepomično uže njegovog tela. Oduvek joj je bio miljenik. Podseća je na njenog oca, po tom svom običaju da odluta, zaposednut nekom idejom, po tome koliko mu je malo stalo do toga šta drugi rade ili misle. Ona je u Icu slutila neku tihu veličinu, nešto što će se razotkriti onako kako bude rastao. Nad njime, na konopcu za rublje, visi strinina muslinska tkanina, a do nje je prebačen platneni

pojas. U Jestirinoj ruci – podaren joj pred leganje – strinin najbolji češalj, izrezan od kornjačinog oklopa. *Molim te*, rekla je strina. A onda se stric vratio, gurajući se bez dodira, sa dahom koji je sam po sebi bio kao uže. *Adasa*, kazao je, oslovivši je njenim hebrejskim imenom. *Ne moraš da pričaš od kog si naroda.*

Frknula je. Svaku obavezu koju mu je dugovala sada mu više ne duguje. *Šta da kažem?*

Možda neće pitati. Ako ne pitaju, ne govori.

Jestira sklapa oči. Ljulja glavu tarući je o slamaricu. Kao mala je radila to da bi pomogla sebi da zaspi, a majka ju je grdila, opominjući je da će joj se umrsiti kosa, ali sad to i radi da je umrsi, da je tako bespovratno upetlja da joj ne bude spasa češljem.

Maša se rukom pozadi da proveri koliku je štetu napravila i presuđuje da nije dovoljna. Šunjajući se, pronalazi korpu gde strina drži svoja oruđa: svoje noževe, svoj konac i iglu, svoju testeru, svoje makaze. Jestira odvaja od glave punu šaku kose, polako širi makaze da bi sprečila resko struganje sečivâ, i zaseca. Seče sve dok joj stopala nisu zatrpana kosom, a kosa što joj je ostala na glavi neravna i kratka. Dodiruje se po nagim ušima, vratu. Onda presuđuje, ponovo: nije dovoljno.

Drži se onoliko blizu šatorâ koliko je moguće, klizi stolima tamo gde je pesak dovoljno rastresit da to dopušta. Najmrklija tama noći već se krza, blede niti cepaju rubove neba. Čuje neko pomeranje, potom lak zveket, te zaleže na tle. To su stražari na noćnoj dužnosti, njen rođeni narod, ali ne u potpunosti, razume se. Muškarci su. Svaki bi je za uvo odvuкао natrag u njen šator. Ili možda još gore – otkud to da zna, s obzirom na to koliko se malo ispostavilo da zna? – možda bi je odvukli nekuda drugde, gurnuli šake pod njenu

noćnu košulju, zloupotrebili njenu potrebu da ostane tiha. Menja pravac, guta suze. Preprečili su stazu kojom je planirala da prođe, pored Nadavovog šatora. Išla je da ga vidi pre nego što je sunce zašlo, ali pre nego što je stigla da ga zovne po imenu, u otvoru šatora pojavila se njegova majka; *nije tu, van logora je, ovce jednog suseda*, i tako dalje. Jestira joj nije poverovala. Ne veruje joj ni sad. Ali ne sme da rizikuje da bude uhvaćena, a ne veruje da bi uspela da probudi Nadava a da ne probudi njegovu majku, pa i jedan drugi deo njenog bića, onaj sujetni deo, ne želi da je on vidi s takvom kosom. Puzi ka zidu palate i, držeći se tik uz njega, započinje svoj spori put napred sve do mesta gde se logor proređuje. Tu, na njegovoj najdaljoj severnoj međi – međi ove nedelje, u svakom slučaju – nalazi se mali podlogor, od svega pet šatora, gde čarobnjaci obrazuju sopstvenu društvenu celinu. Čak i u gradu, gde su svi sagurani zajedno, čarobnjaci su boravili izdvojeno, u sopstvenoj pobočnoj slepoj ulici. Njena majka je pričala da tako rade kako bi sačuvali svoje moći, kako bi svoju decu zadržali među svojom decom, pa da, kad dorastu do združivanja, biraju para od sopstvenog soja. Jestirina majka je to znala zato što je njena rođena majka bila jedna od njih pre nego što je usprkosila svojoj porodici i udala se van zajednice, a onda je i Jestirina majka usprkosila rođenoj majci, koja je u vreme kad je postala majka već uviđala da za jednu devojkicu čaranje može da učini više nego ljubav, i udala se za Jestirinog oca, a u vreme kad se rodila Jestira, njena čarolija je bila po svoj prilici tanušna, u najboljem slučaju. Jestira je pamtila kako bi pritajila dah kad majka o tome progovori, osetila se kao da joj govore da možda ima rep, ili tajno ime, ili neku sudbinu koju niko od njih ne može da zamisli. Upijala je sve detalje – imena najčistijih, najstrašnijih porodica, Tolua i Ibrahimâ; mešavinu poštovanja